

ČASOPIS PRO MINERALOGII A GEOLOGII
ORGÁN ČS. SPOLEČNOSTI PRO MINERALOGII A GEOLOGII
PŘI ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMII VĚD

Pořádali: člen korespondent ČSAV František Němec, výkonný redaktor RNDr. Karel Hlávka
a členové redakční rady: Dr. Ján Bystričský, doc. Dr. Jan Kutina, Ing. Jaroslav Pašek, člen
korespondent ČSAV Josef Peříšek, doc. Dr. Jan Petránek, doc. Dr. Vladimír Pokorný, člen
doc. Dr. Zdeněk Pouba, člen korespondent ČSAV Josef Sekanina, Dr. Cyril Varček a
prof. Dr. Karel Zapletal.

Svazek II

Ročník 1957

V Praze 1957

Nakladatelství Československé akademie věd

Při neuplné ochráně nelze stanovit, zda snad petaloidy do té míry vyčlenívali, že by exemplář mohl náležet druhu *Clypeaster pentadactylus* Peron et Gauthier 1901 (jak ji uvádí Kalabis).

Kalabis zdůrazňuje, že poddruh *Clypeaster scillae* Desmoulin's je mnohem hojnější než následující poddruh, s nímž je spojen přechod, t. j. *Clypeaster scillae* crassus Ag., který uvádí z tortonských litavských vápenců z Podivína na Moravě.

Lokalita Kamenec v Madarsku — proti Šaham — je mnohými autory uváděna jako velmi bohatá naleziště ježovek. Jedna z nejstarších zpráv je záznam v Jahrbuch d. k. k. Geol. Reichsanstalt, Jahrgang 1856, str. 508. Kromě *Chlamys* (*Giantopecten*) *latissima* (Brocchi) je tam z litavských vápenců uveden také *Clypeaster grandiflorus*. — Kalabis na str. 57 své monografie má pod čarou připomínku, že podle synonymiky, kterou uvádí Laube 1871, str. 63 (Die Echinoderm der österreichisch-ungarischen oberen Tertiärbalgerungen. Abh. d. k. k. Geol. R.-A. Band V. Heft 3. Wien), spojil tento tři dřívější druhy: *Clypeaster scillae* Desm., *C. crassus* Ag. a *C. grandiflorus* Bronn.

Kromě toho píše Kalabis: »Celkové jest podle Vadászze druh *Clypeaster scillae* Desm. ve svých znacích druhem nevyjasněným, neboť je spojen s ostatními druhy dřívější skupiny *Bunatis* Pomet přechody. Při větším množství materiálů není možné provést ostře ohraničení druhu *Clypeaster scillae* Desm. od druhů *Cl. grandiflorus* Bronn a *Clypeaster crassus* Ag.«

Zůstává proto při stanovení příslušnosti k subspecii *Clypeaster scillae* Desmoulin's. Při tom Kalabise diskutované dva nové druhy, popsané r. 1941 Meznericovou, *Clypeaster epianthus* a *Clyp. kemenensis*, vyznačující se rovněž náhlým výstupem petaloídy, neberu v úvahu. Kalabis totiž vytká, že popisy jsou málo podrobné a pokládá je za individuální odchylky subspecie *Clypeaster scillae* crassus Agassiz. V úvahu jsem nebral ani druh *Clypeaster eccentricus* Vadász, který Kalabis pokládá za velmi blíže příbuzný s druhem *Clypeaster crassus* Ag.

VLASTISLAV ZÁVORKA

Ostrea glugensis (Schlothelm 1813) ze spodního tortonu od Trenče u Lučence na jižním Slovensku

Geologicko-paleontologické oddělení Národního muzea v Praze získalo sčtem dokladový paleontologický materiál od Trenče u Lučence. Nálezy jsou z roků západně od obce. Jsou s druhotného naleziště, na němž bylo možno získat slušné exempláře tlustokostepatých druhů, především neogenních ústřic. Zkamenělý tu pozvolna sjíždějí z lithohammových vápenců roklími po hevěském šlíru.

Podle Čechoviče a Seněše (1950 *) vlastním obzorem, ze kterého jsou nálezy uvolňovány, jsou lithohammové vápence spodního tortonu, které jsou vyvinuty v nadloži hevěského šlíru.

Kromě jiného zajímavý mne z nálezu především ústřice. Rozsáhlejší materiál ukázal se být vlastně zdrojem rozpadů při určování druhu. Po srovnávání diagnos, vyobrazení a dokladového materiálu z jiných nalezišť, uloženého ve sbírkách geologicko-paleontologického oddělení Nár. muzea, určil jsem většinu ústřic od Trenče jako *Ostrea glugensis* (Schlothelm 1813). Okraje levé (spodní, narůstající) misky jsou vlnité. Povrch mladých exemplářů nese četné, ne příliš ostře záhyby. U velkých jedinců, jejichž misky dosahují značné tloušťky, jsou záhyby už buďto jenom naznačeny při ventrálním okraji, nebo vůbec zanikají. Tím se liší exempláře od Trenče od druhu *Ostrea boblayei* Deshayes 1852. Právě (svrchní, volné) misky mají oba uvedené druhy bez paprskovitých záhybů.

Kromě druhu *Ostrea glugensis* (Schloth.) jsou na nalezišti Trenč také některé menší exempláře, které mají tenší misky. Na povrchu levé (spodní) misky mají málo záhybů, dost ostrých a na příměstacích vrstvách taškovitě šupinatých. Řádkem je ke druhu *Ostrea digba-lina* Dubois 1813.

Při porovnávání nálezu z Trenče s diagnosami a vyobrazeními v díle M. Hörnesse (Die fossilen Mollusken des Tertiär-Beckens von Wien, Abhandlungen d. k. k. Geol. Reichsanstalt. Wien 1870) nepřicházejí v úvahu druhy: *Ostrea plicatula* L. Gmelin 1790, který má záhyby na obou miskách, *Ostrea crassicauda* Sowerby 1847, který má síce pravou (svrchní) misku lysou, ale levou (spodní) misku s fidálními mocnými záhyby, i když při tom

levá miska větších exemplářů je silná jako některých exemplářů druhu *Ostrea glugensis* (Schlothelm) nebo druhu *Ostrea boblayei* Deshayes.

Velmi blízká druhu *Ostrea glugensis* (Schloth.) je *Ostrea lamellosa* Brocchi 1814. Ventrální okraj má rovný, nezvlnitý. Při velké variabilitě misek ústřic je však možné, že některé exempláře nevytvářejí zvláštní ventrální okraj, nýbrž rovný a byly pak stanoveny jako samostatný druh *Ostrea lamellosa* Brocchi 1814 nebo alespoň v některých případech jsou přibíjen tak omylem, že jejich ventrální okraj je zarovnaný s tím příslušností ke druhu *Ostrea glugensis* (Schloth.) je zastiřena. Jedná se o nálezy lastur fosilních ústřic a proto je záhodno, při velké variabilitě jejich schráněk, být velmi střizlivým při stanovení druhu.

Převážně tak jako Hörnes poznamenává, že se misky druhu *Ostrea lamellosa* Brocchi blíží druhu *Ostrea boblayei* Deshayes 1852, je možné uvést, že i *Ostrea lamellosa* Brocchi i *Ostrea boblayei* Deshayes blíží se druhu *Ostrea glugensis* (Schloth.). Právě tak jako byly druhy *Ostrea rollei* (Reuss) i *Ostrea agnusi* Payr. Hörnesem zahrnuty do druhu *Ostrea glugensis* (Schloth.), není vyloučeno, že výše uvedené druhy nejsou nic jiného než synonymum téhož druhu, vyznačující pouze určité výraznější typy variabilního vývoje lastur druhu *Ostrea glugensis* (Schloth.). Je možné, že lokálně převládá některý z typů nad ostatními, podmiňen přec jen alespoň poněkud odlišnými biogickými podmínkami jednotlivých stanovišť. Ukáže-li se dalšími srovnávacími studii, že tento můj názor je oprávněný, o čemž nepochybuji, pak na podkladě priority označení, jde i v tom případě o druh *Ostrea glugensis* (Schloth.). V každém případě je nápadné už to, že na tolika lokalitách by se vyskytovaly paralelně vedle sebe druhy sobě tak velmi blízké, při známé variabilitě lastur ústřic. Za jediný, variabilní druh pokládám při nejmenším nálezy Hörnesem uvedené a vyobrazené ze středoevropského mléčného, jde pouze o zjištění, zda původně stanovené druhy z italského a francouzského terciéru je nutno pokládat za samostatné oekotypy nebo za články variabilní řady druhu *Ostrea glugensis* (Schlothelm 1813).

Určení nálezu z Trenče navazují na dílo M. Hörnesa z roku 1870 protože dílo Schlothelmovo není mi prozatím přístupno.

VLASTISLAV ZÁVORKA

Nález pozůstatků želvy v pleistocénu na Zlatém koni u Koněprusa*)

Střelníkem Karel Mareš z lomů na Zlatém koni u Koněprusa při odštěřování dřevinských vápenců vybral z odelírané krasové kapsy ze čtvrtohorních jeskynních hlin část kosterních pozůstatků. Za součinnosti Jaroslava Petrboka předal tyto nálezy geologicko-paleontologickému oddělení Národního muzea v Praze.

V materiálu získaném z pleistocenních hlin jsou mimo jiných nálezu také izolované destičky z krumýře želvy. Pokud jsem mohl dodatečně zjistit, jsou jednotlivé části rozpryleny už nejméně ve třech sbírkách.

*) Upozorňujeme, že tyto nálezy pocházejí ze známé zasedlé jeskyně C 718 na stěně Člaskického lomu u Koněprusa. Výzkumem této lokality se zabývali v rámci státního úkolu Ústř. geol. ústavu po stránce paleontologické Vojen Ložek (fosilní mekkýši), Oldřich Fejfar (fosilní savci), Zdeněk Špinar (nálezy plazů), po stránce stratigrafické a petrografické František Prošek a Jiří Kuřka. Podrobnější údaje o savci fauně byly publikovány O. Fejarem v 2. čísle ročníku 1956 tohoto časopisu a v 5. a 6. čísle ročníku 1956 Věstníku Ústředního ústavu geologického.

*) Čechovič Vs. a Jan Seněš: Torton okolia Modrého Kameňa. Geologický sporník. Roč. I, č. 2-3-4. Bratislava 1950.